

Посольство
Великої Британії
в Україні

Центр політико-правових
реформ

Реформування Конституції

Бриф

Київ
2023

Видання цієї концепції стало можливим завдяки фінансовій підтримці Уряду Великої Британії в рамках проекту «Україна після перемоги: підготовка і комунікація реформ для реалізації “Бачення України — 2030”», який виконує Центр політико-правових реформ. Погляди, висловлені в цій публікації, належать авторам і можуть не збігатися з офіційною позицією Уряду Великої Британії.

ЗМІСТ

1. Найважливіші події державної політики у сфері конституціоналізму	3
2. Ключові проблеми та виклики станом на початок 2022 року	7
3. Плани та дії влади у даній сфері на початок 2022 рік	9
4. Вплив війни та воєнного стану на дану сферу державної політики.....	10
5. Вимоги та стандарти ЄС щодо даної сфери, а також інших міжнародних документів, обов’язкових для України	11
6. Актуальні плани влади станом на осінь 2022 року, включаючи План відновлення України	12

1. Найважливіші події державної політики у сфері конституціоналізму

Нова [Конституція України](#) як суверенної держави була прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року. Реалізація цієї Конституції з самого початку не була спокійною та планомірною — Президент України з перших днів почав пропонувати своє, інколи досить несподіване, тлумачення багатьох її норм з метою розширення своїх владних повноважень. Парламент, будучи часто політично неструктурованим та роздробленим, не завжди міг ефективно протистояти цьому. Проте з допомогою Конституційного Суду України був досягнутий певний баланс, і політикум протягом 1997-2003 рр. зосередився на законодавчому наповненні конституційних норм.

8 грудня 2004 року відбулося перше внесення змін у Конституцію України (Закон [№ 2222-IV](#)), що суттєво змінило спосіб реалізації форми державного правління та баланс повноважень між Президентом та Парламентом. Проте зроблено це було не цілком досконалими формулюваннями та з порушенням процедури внесення змін.

Посилаючись на це, у 2010 році Президент В. Янукович з метою узурпації влади руками Конституційного Суду України (див. Рішення [№ 20-рп/2010](#)) у неправовий спосіб відновив дію Конституції в редакції 1996 року: Конституційний Суд визнав Закон [№ 2222-IV](#) неконституційним. Після цього Верховна Рада України ще внесла до Конституції України дві незначні поправки у 2011 та 2013 роках:

- Закон [№ 2952-VI](#) щодо зміни строків повноважень Парламенту та місцевих рад, а також обчислення дат чергових виборів Президента, Парламенту та місцевих рад;
- Закон [№ 586-VII](#) щодо уточнення повноважень Рахункової палати.

Відновлення Верховною Радою України у політико-правовий спосіб дії окремих положень [Конституції України](#) відповідно до законів України від 8 грудня 2004 року [№ 2222-IV](#), від 1 лютого 2011 року [№ 2952-VI](#) та від 19 вересня 2013 року [№ 586-VII](#) було ключовою подією і результатом Революції Гідності. Внаслідок такої зміни редакції Конституції збільшився вплив Парламенту на формування та діяльність Уряду, і натомість зменшився обсяг конституційних повноважень Президента (див. Закон України від 21 лютого 2014 року [№ 742-VII](#) «Про відновлення дії окремих положень Конституції України»).

Після перемоги Революції Гідності Верховна Рада України зобов'язалася провести інклюзивну та всеохоплюючу конституційну реформу, яка б

збалансувала поточну систему публічного врядування (зокрема, політико-правові відносини у владному трикутнику Парламент – Президент – Уряд) та зменшила потенційні ризики узурпації влади у майбутньому. Така конституційна реформа полягала у підготовці та ухваленні закону про внесення змін до Конституції України у легітимний спосіб — у суворій відповідності до порядку, передбаченого розділом XIII Конституції України. 4 березня 2014 року було утворено Тимчасову спеціальну комісію з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України (Постанова Верховної Ради України [№ 849-VII](#)), однак жодних законопроектів з цього питання Парламентом так і не було підготовлено та відповідно розглянуто.

Після свого обрання Президент П. Порошенко 26 червня 2014 вніс законопроект [№ 4178a](#) про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування), який був першою спробою провести конституційну реформу щодо децентралізації державної влади реформування адміністративно-територіального устрою України, проте політичної волі розглядати його в Парламенті того скликання не було, а тому незабаром після внесення він був відкликаний.

У 2015 році відбулася друга спроба внести зміни до Конституції щодо децентралізації: 31 серпня 2015 року Верховна Рада України попередньо схвалила законопроект (реєстр. [№ 2217a](#)) про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади), внесений Президентом України 1 та 15 липня 2015 року (первинний та доопрацьований варіант). Однак, у зв'язку із тим, що цей законопроект містив пункт про надання спеціального статусу окремим районам Донецької та Луганської областей, такі законодавчі ініціативи викликали жорстку і бурхливу суспільну реакцію, а тому парламент попереднього скликання так і не ухвалив його остаточно.

Натомість у 2016 була проведена перша з моменту ухвалення Конституції України у 1996 році конституційна реформа судоустрою та правосуддя (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року [№ 1401-VIII](#)), відповідно до якої:

- змінився статус суддів, порядок призначення і звільнення суддів, обсяг і межі їхньої недоторканності, порядок утворення, реорганізації та ліквідації судів;
- був суттєво реформований статус та повноваження Конституційного Суду України, порядок призначення і звільнення суддів Конституційного Суду України, обсяг і межі їхньої недоторканності;
- була запроваджена адвокатська та прокурорська монополії на представництво інтересів фізичних та юридичних осіб в судах;

- був запроваджений інститут конституційної скарги — можливість особи оспорити конституційність закону України, застосованому в остаточному судовому рішенні в її справі в разі вичерпання всіх інших національних засобів юридичного захисту;
- Конституція передбачила можливість ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

У 2019 році до Конституції України зміни вносилися двічі:

- Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» № 2680-VIII від 7 лютого 2019 року;
- Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» [№ 27-IX](#) від 3 вересня 2019 року було скасовано¹ імунітет народних депутатів України.

Крім того, у 2019 році після зміни влади конституційний процес щодо врегулювання проблеми владного трикутника Парламент – Президент – Уряд поновився, однак виключно за стрімкою ініціативою Президента України. 29 серпня 2019 року Президент вніс до Парламенту 7 законопроектів (реєстр. [№1013](#), [№1014](#), [№1015](#), [№1016](#), [№1017](#), [№1027](#), [№1028](#)), які були точковими, беззмістовними та такими, які ще більше вносили дисбалансу у систему публічного врядування і посилювали роль Президента України у владному трикутнику (зокрема, Конституційний Суд України вперше надав три негативні висновки щодо законопроектів про внесення змін до Конституції України)². Ці законопроекти були підготовлені за закритими дверима невідомими авторами без належних публічних консультацій з народними депутатами та громадянським суспільством, і жоден з цих законопроектів так і не був ухвалений остаточно Верховною Радою України.

¹ Конституційний Суд України у висновку від 19 червня 2018 року № 2-в/2018 зазначив таке:

«Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що недоторканність народних депутатів України не є особистим привілеєм, індивідуальним правом народного депутата України, а має публічно-правовий характер; вона спрямована на забезпечення народного депутата України від незаконного втручання в його діяльність, на забезпечення безперешкодного та ефективного здійснення ним своїх функцій та належного (нормального) функціонування парламенту (...).

Крім того, на наслідки повного скасування депутатської недоторканності звертала увагу і Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), яка зазначала, що у політичній системі з вразливою демократією, такою, як в Україні, повне скасування недоторканності може бути небезпечним для функціонування та автономії парламенту (...).» (абзаци 7 і 8 пункту 3.1 мотивувальної частини висновку).

² Див. висновки [№ 6-в/2019](#) від 20 листопада 2019 року, [№ 7-в/2019](#) від 16 грудня 2019 року, [№ 9-в/2019](#) від 24 грудня 2019 року.

У грудні 2019 — січні 2020 року відбулася третя невдала спроба внести зміни до Конституції України з питань децентралізації: Президент України 13 та 27 грудня 2019 року вніс до Верховної Ради України законопроект [№ 2598](#) (первинний та доопрацьований варіант), який пропонував зміни до Конституції України виключно в контексті адміністративно-територіальної реформи без будь-яких натяків на Мінські домовленості, як попередній законопроект 2015 року. Але незважаючи на те, що, в загальному, законопроект відповідав поставленим завданням і забезпечував децентралізацію на конституційному рівні (реформу адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні), ряд його положень містив невідповідні, неоднозначні або проблемні формулювання, імплементація яких могла виявитися серйозним викликом у майбутньому, через що він і був відкликаний.

22 лютого 2021 року народні депутати України зареєстрували у Парламенті проект Закону (реєстр. № [5133](#)) про внесення змін до статей 85 та 106 Конституції України (щодо порядку призначення на посади та звільнення з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань). Цей законопроект передбачав закріплення в Конституції України повноваження Президента щодо призначення (на підставі конкурсу) та звільнення Директора НАБУ та Директора ДБР за згодою Парламенту. Однак, після того, як 16 березня 2021 року Парламент направив цей законопроект до Конституційного Суду України для одержання висновку щодо відповідності цього законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України так і не надав відповідний висновок Парламенту, незважаючи на те, що визначений законом строк для розгляду такого питання в Суді давно минув³.

Станом на початок 2022 року на розгляді Верховної Ради України знаходилися такі законопроекти щодо внесення змін до Конституції України, які були внесені раніше, однак ні разу не голосувалися:

- Проект Закону про внесення змін до статті 133 Конституції України (щодо перейменування Кіровоградської області) — внесений до Верховної Ради України VIII скликання (реєстр. [№ 8380](#)), перереєстрований 29 серпня 2019 року у Верховній Раді України IX скликання (реєстр. [№ 0967](#)); позитивний висновок Конституційного Суду України від 5 лютого 2019 року [№ 1-в/2019](#). Передбачає перейменування Кіровоградської області на Кропивницьку. Верховною Радою України

³ Відповідно до пункту 1 частини третьої статті 75 Закону України «[Про Конституційний Суд України](#)» строк конституційного провадження для справ про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України не може становити більше тридцяти календарних днів.

VIII та IX скликань ще не розглядався;

- Проект Закону про внесення змін до статті 133 Конституції України (щодо перейменування Дніпропетровської області) — внесений до Верховної Ради України VIII скликання (реєстр. [№ 9310-1](#)), перереєстрований 29 серпня 2019 року у Верховній Раді України IX скликання (реєстр. [№ 0968](#)); позитивний висновок Конституційного Суду України від 2 квітня 2019 року [№ 2-в/2019](#). Передбачає перейменування Дніпропетровської області на Січеславську. Верховною Радою України VIII та IX скликань ще не розглядався;
- Проект Закону про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу), внесений Президентом України 29 серпня 2019 року (реєстр. [№ 1015](#)) — позитивний висновок Конституційного Суду України із застереженнями⁴ від 13 листопада 2019 року [№ 5-в/2019](#). Декларативно передбачає надання права законодавчої ініціативи народу України відповідно до закону. Верховною Радою України IX скликання ще не розглядався.

Ці законопроекти гіпотетично можуть бути ухвалені у майбутньому після завершення воєнного стану.

2. Ключові проблеми та виклики станом на початок 2022 року

Ключові проблеми Конституції України, які викликають необхідність її реформування (див. повний перелік проблем у [Зеленій книзі конституційної реформи в Україні](#)):

- Відсутність чіткого закріплення ієрархії національних правових актів за юридичною силою.
- Нечіткість конституційного регулювання статусу Президента, визначення обсягу та меж його повноважень, способів взаємодії з Парламентом та Урядом.
- Нереалістичність конституційної процедури усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
- Суперечливе регулювання багатьох аспектів законодавчого процесу та

⁴ Конституційний Суд України звернув увагу Верховної Ради України на таке: «2. Відповідно до частини другої статті 5 Конституції України народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні, тому його не може бути визначено суб'єктом законодавчої ініціативи без встановлення в Конституції України відповідної кількості громадян України, які мають право голосу, для здійснення законодавчої ініціативи запропоноване Законопроектом положення унеможливує реалізацію такої ініціативи. [...] При встановленні випадків і порядку реалізації права законодавчої ініціативи Верховна Рада України не може обмежувати права законодавчої ініціативи будь-кого із суб'єктів цього права, визначених Конституцією України». (пункт 2 резолютивної частини висновку)

парламентських процедур.

- Неврегульованість питання системи органів виконавчої влади, їх видів і статусу, а також порядку взаємодії з іншими органами влади.
- Закріплення застарілої та неефективної системи адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування.
- Техніко-юридичні проблеми: використання радянської термінології; вживання різних юридичних термінів і конструкцій для позначення одних і тих явищ (наприклад, «правоохоронний орган», «орган правопорядку»); відсутність узгодженого підходу до найменування відповідних органів (наприклад, «Верховний Суд», але «Конституційний Суд України»).
- Відсутність чіткого регулювання питань публічних фінансів та екстраординарних конституційних режимів (наприклад, надзвичайний стан, воєнний стан, стан війни).

Також можна назвати такі виклики/проблеми щодо ***реформування Конституції та конституційного процесу***:

- Відсутність концептуального бачення конституційної реформи. Конституційні ініціативи, ініційовані народними депутатами України або Президентом України, як правило, є результатом мінливих політичних домовленостей та не ставлять перед собою далекосяжних цілей щодо вирішення актуальних проблем конституційного правопорядку в інтересах Українського суспільства.
- Підготовка конституційних змін у закритому режимі. Законопроекти про внесення змін до Конституції України готуються владою без належного попереднього обговорення з експертною спільнотою та громадянським суспільством. Це призводить як до вкрай неоднозначної оцінки конституційних новацій (особливо в колах фахівців та міжнародних партнерів), так і до низької якості самих документів, що підтверджується негативними висновками та юридичними позиціями Конституційного Суду України.
- Конституційний популізм. Процес ініціювання, розробки та внесення змін до Конституції України є заручником політичних інтересів: часто пропонуються прості та швидкі рішення, які не розв'язують складні проблеми функціонування державного механізму в Україні. Наслідком такого підходу є знецінення Основного Закону як засадничої цінності держави та суспільства.
- Відсутня увага до системної проблеми розбалансування гілок влади, яка була поставлена на порядок денний після Революції Гідності й до цього

часу не знайшла логічного вирішення у проведенні комплексної конституційної реформи з удосконалення змішаної форми правління. Конституційні ініціативи переважно вносять ще більший дисбаланс у систему публічного врядування, ніж виправляють її наявні недоліки.

- Низька якість тексту законопроектів в аспекті юридичної техніки. Законопроекти щодо внесення змін до Конституції України, як правило, мають суттєві юридичні недопрацювання, сприяють появі колізій у правовому регулюванні суспільних відносин, містять суперечливі та неоднозначні норми.
- Ігнорування Конституційним Судом України потреби проведення своєчасного попереднього контролю законопроектів про внесення змін до Конституції України. Зокрема, у випадку із законопроектом № 5133 від 22 лютого 2021 року Конституційний Суд України не давав у встановлений законом строк свого висновку щодо цього законопроекту, а це блокує можливість його потенційного розгляду у Парламенті.

3. Плани та дії влади у даній сфері на початок 2022 рік

На початок 2022 року не було ініційовано жодних нових законопроектів щодо внесення змін до Конституції України, крім тих, які були згадані вище. Єдине питання, яке постійно піднімалося владою на політичному порядку денному — це реформа адміністративно-територіального устрою та завершення реформи децентралізації через внесення відповідних змін до Конституції України. Зокрема, влада ставила перед собою завдання завершити реформу децентралізації, закріпивши в Конституції України новий адміністративно-територіальний устрій та посиливши місцеве самоврядування, в т.ч. через встановлення фінансових гарантій для його здійснення. Але, незважаючи на те, що реформа децентралізації була запущена ще у 2014 році, а у 2020 році відбулася реформа субрегіонального адміністративно-територіального устрою України (див. Постанову Верховної Ради України від 17 липня 2020 року «[Про утворення та ліквідацію районів](#)»), станом на початок 2022 року необхідних змін до Конституції України так і не було внесено.

Станом на початок 2022 року був встановлений непоганий рівень громадсько-владного діалогу щодо реформування Конституції. Зокрема, 28 грудня 2020 року Центр політико-правових реформ опублікував [Звернення](#) експертної громадськості до народних депутатів України щодо створення парламентської експертної робочої групи з питань конституційного реформування. На запрошення відгукнулося 16 народних депутатів України, які взяли активну

участь у засіданнях робочої групи. Протягом січня – травня 2021 року ця робоча група провела 9 закритих та 2 публічних (розширених) онлайн-засідання. У результаті була підготовлена та обговорена [Зелена книга конституційної реформи в Україні](#).

Крім того, 20 липня 2021 року у Верховній Раді України [створили](#) найбільше міжфракційне депутатське об'єднання «*За конституційну реформу і ефективну владу*», до складу якого на той момент увійшли 283 народних депутати. Метою створення МФО є визначення пріоритетних напрямів реформування Конституції України, взаємодія з експертними громадськими організаціями для обміну інформацією щодо необхідних актуальних змін до Конституції України, утворення координаційного центру у виконавчій владі. Однак, станом на початок 2022 року це МФО не реєструвало законопроектів щодо внесення змін до Конституції України.

4. Вплив війни та воєнного стану на дану сферу державної політики

Оскільки Конституція не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану (частина друга статті 157 Конституції України), конституційний процес в Україні після 24 лютого 2022 року був поставлений на «паузу». Однак, якщо воєнний стан з юридичної сторони є перешкодою для проведення конституційної реформи, то війна сама по собі є екзистенційним викликом для української державності, який одночасно виступає каталізатором для давно назрілих реформ. Очевидно, що поточна війна:

- дозволяє більш наочно побачити проблеми конституційного регулювання публічної адміністрації на різних рівнях організації влади, яким не приділялося достатньої уваги в мирний час;
- допомагає суспільству переосмислити цінності та значення демократії, верховенства права (правовладдя), людської гідності, права людини та конституціоналізму для українського народу в екстремальних умовах;
- демонструє актуальність потреби декомунізації тексту Конституції України та дерадянзації конституційного законодавства;
- актуалізує проблеми конституціоналізму в очах різних суспільно-політичних акторів та стейкхолдерів;
- формує всеохоплюючий суспільний запит для проведення повноцінної та комплексної конституційної реформи після перемоги України.

Тому відновлення конституційного процесу після війни має стати основою глибоких трансформаційних процесів, які відбуваються в Українському суспільстві після 24 лютого 2022 року. Зокрема пропонується одразу після

перемоги доцільно сформулювати політико-науково-громадську конституційну комісію, яка підготує законопроект(и) про внесення змін до Конституції. Як варіант цієї реформи можна розглядати підготовку нової редакції Конституції України. Відповідні конституційні ініціативи мають обов'язково стати предметом широкої громадської дискусії, а також пройти етапи розгляду та ухвалення у Парламенті. Якщо вони будуть містити пропозиції щодо внесення змін до I, III, XIII розділів Конституції України, або буде підготовлена нова редакція Конституції України, то після їх розгляду та ухвалення в Парламенті вони мають затверджуватися на всеукраїнському референдумі. Така конституційна реформа виступатиме закономірним результатом формалізації післявоєнного конституційного порядку, а також символізуватиме початок нового етапу державотворчих процесів в Україні.

5. Вимоги та стандарти ЄС щодо даної сфери, а також інших міжнародних документів, обов'язкових для України

У ЄС немає єдиних вимог чи стандартів щодо змістового наповнення конституційного реформування або його процедурної складової, оскільки конституційний порядок у кожній державі-члені ЄС є унікальними та таким, що ґрунтується на власних національних конституційних традиціях.

Однак, в ході триваючої співпраці України та Венеційської комісії останньою було напрацьовано ряд рекомендації щодо проведення конституційної реформи в Україні. І хоча Венеційська комісія не надавала Україні конкретних вказівок щодо обрання бажаної форми системи врядування, однак у висновках Венеційської комісії неодноразово вказувалася на те, що система врядування, яка наразі існує в Україні, не є збалансованою чи ефективною, що постійно призводить до загрози демократії та правовладдю. Зокрема, в ході реалізації проекту «[Спідометр реформ](#)» Центр політико-правових реформ систематизував усі рекомендації Венеційської комісії у публічно-правових сферах, а також проводив моніторинг їх реалізації (див. Додаток № 1 до бріфу).

Крім того, можна назвати такі ключові документи Венеційської комісії щодо Конституції України та конституційного процесу в Україні:

- Висновок щодо Конституції України, ухвалений Венеційською комісією на її 30-му пленарному засіданні (Венеція, 7-8 березня 1997 року), [CDL-INF\(1997\)002-e](#);
- Висновок щодо змін до Конституції України, ухвалених 8 грудня 2004 року, ухвалений Венеційською комісією на її 63-му пленарному засіданні (Венеція, 10-11 червня 2005 року), [CDL-AD\(2005\)015-e](#);

- Висновок щодо конституційної ситуації в Україні, ухвалений Венеційською комісією на її 85-ому пленарному засіданні (Венеція, 17-18 грудня 2010 року), [CDL-AD\(2010\)044](#);
- Висновок щодо законопроекту про внесення змін до Конституції України, поданого Президентом України 2 липня 2014 року, ухвалений Венеційською комісією на її 100-му пленарному засіданні (Рим, 10-11 жовтня 2014 року), [CDL-AD\(2014\)037](#);
- Висновок щодо законопроекту про внесення змін до Конституції щодо недоторканності народних депутатів та суддів України, ухвалений Венеційською комісією на її 103-му пленарному засіданні (Венеція, 19-20 червня 2015 р.), [CDL-AD\(2015\)013](#);
- Меморандум Секретаріату щодо відповідності законопроекту «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», поданого Президентом до Верховної Ради 25 листопада 2015 року ([CDL-REF\(2015\)047](#)), Висновку Венеційської комісії щодо запропонованих змін до Конституції України щодо правосуддя, які були затверджені Конституційною комісією 4 вересня 2015 року ([CDL-AD\(2015\)027](#)), взятий до відома Венеційською комісією на її 105-му пленарному засіданні (Венеція, 18-19 грудня 2015 року), [CDL-AD\(2015\)043](#);
- *Amicus Curiae Brief* щодо меж подальшого (*a posteriori*) контролю конституційних поправок Конституційним Судом, ухвалений Венеційською Комісією на її 131-му Пленарному засіданні (Венеція, 17-18 червня 2022 року), [CDL-AD\(2022\)012](#).

6. Актуальні плани влади станом на осінь 2022 року, включаючи План відновлення України

Влада цілком усвідомлює потребу у конституційній реформі, про що говориться, зокрема, у Плані відновлення України. У зв'язку з неможливістю внесення змін до Конституції України до закінчення воєнного стану восени 2022 року, гіпотетичний конституційний процес може розпочатися, на думку авторів документу, не раніше січня 2023 року (в разі завершення правового режиму воєнного стану), однак одним із ризиків досягнення відповідної цілі є відсутність політичного консенсусу щодо конституційних змін.

У Плані відновлення України влада ставить перед собою наступну ціль у контексті конституційної реформи — перегляд владних повноважень Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України з метою

створення дієвої системи стримувань і противаг у Конституції України. Для досягнення цієї цілі пропонуються такі кроки:

- сформувати урядоцентричну модель законотворчого процесу;
- передбачити у Конституції України поділ законів на конституційні (про внесення змін до Конституції), органічні, звичайні та закони про ратифікацію міжнародних договорів із визначенням порядку їх прийняття;
- зменшити кількісний склад Верховної Ради України до 300 народних депутатів України, а також визначити кворум, необхідний для проведення засідання Парламенту (більшість від конституційного складу Парламенту);
- унормувати контрольну функцію комітетів та діяльність спеціальних контрольних комісій;
- поглибити децентралізацію та провести реформу місцевого самоврядування в Україні.

Гранична дата набрання чинності таких законів про внесення змін до Конституції України відповідно до Плану відновлення України — січень 2027 року.